

Залучення експертів сторонами кримінального провадження: ситуаційна обумовленість

Ірина Калініна

Канд. юрид. наук, доц., Маріупольський державний університет, м. Київ, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5199-9545>, e-mail: irina1111kalinina@gmail.com

Подано визначення ситуаційності розслідування, слідчій ситуації та типовій слідчій ситуації. Виокремлено ситуації, які виникають під час досудового розслідування та вимагають залучення експерта у кримінальне провадження.

Ключові слова: ситуаційність розслідування; слідча ситуація; сторони кримінального провадження; залучення експерта.

Involvement of Experts by Parties to Criminal Proceedings: Situational Conditioning

Iryna Kalinina

The author defines the investigation situationality, investigative situation and typical investigative situation. The situations arising during the pre-trial investigation and requiring the involvement of an expert in criminal proceedings are highlighted.

Keywords: investigation situationality; investigative situation; parties to criminal proceedings; involvement of an expert.

У криміналістичній літературі залежність розслідування від обсягу та змісту інформації про злочинну подію та злочинця, від поведінки учасників процесу та інших суб'єктивних та об'єктивних обставин називається ситуаційністю розслідування.

Ситуаційність означає, що під час розслідування кримінального правопорушення неодноразово доводиться визначати, що є основним завданням на даному етапі, на досягнення якого потрібно направити зусилля, які засоби й прийоми виявлення або дослідження доказів можна використовувати в наявній обстановці тощо.

У криміналістичній ситуації об'єднуються, інтегруються різні детермінаційні потоки, що беруть початок в об'єктивних обставинах кримінального провадження, у діях (та протидії) підозрюваних (обвинувачених), в особистому досвіді особи, що здійснює розслідування (включно з його знаннями, уміннями, рівнем розвитку професійного мислення), вплив інших учасників розслідування, загалом менталітет професійного середовища. Це й дає змогу розглядати слідчу ситуацію як особливим способом детерміновану систему, яка, своєю чергою, виконує системоутворювальну функцію відносно до всієї діяльності із розслідування кримінальних правопорушень, а також їх

судового розгляду, забезпечуючи її спрямований і сталий розвиток.

Пізнання закономірностей механізмів розслідування кримінальних правопорушень та їх судового розгляду у складних криміналістичних ситуаціях веде до створення типових криміналістичних характеристик досудового розслідування й судового розгляду цих правопорушень як підсумкової діяльності у здійсненні завдань кримінального судочинства. Система закономірних знань про них дає змогу розробляти на їх підставі більш досконалі технічні, тактичні та методичні рекомендації щодо ефективного виявлення, фіксування, вилучення та використання доказів на досудових та судових стадіях кримінального судочинства у складних криміналістичних ситуаціях, як того вимагає кримінальне процесуальне законодавство. Система знань про ці закономірності може утворити загальну криміналістичну теорію [1, с. 215].

Розроблення проблеми ситуаційної обумовленості розслідування має значення теоретичне (удосконалення окремих методик розслідування) і практичне (правильне визначення в кожній ситуації завдань чергового етапу розслідування й оптимальне їхнє розв'язання шляхом чіткого планування дій слідчого). Важливу роль грають типові ситуації — об'єктивні положення, які виникають насамперед на початковому

етапі розслідування на ґрунті незначного обсягу інформації і часто повторюються у практиці розслідування.

Спробуємо виокремити ситуації, які виникають під час досудового розслідування та вимагають або потребують залучення експерта у кримінальне провадження.

1. Залежно від «ініціатора» залучення експерта у кримінальне провадження можна визначити такі ситуації на досудовому розслідуванні: а) залучення експерта стороною обвинувачення (сторона обвинувачення залучає експерта за наявності підстав для проведення експертизи, зокрема, за клопотанням сторони захисту або потерпілого); б) залучення експерта стороною захисту. Сторона захисту має право самостійно залучати експертів на договірних умовах для проведення експертизи, зокрема, обов'язкової. У випадках та порядку, передбачених ст. 244 КПК України, експерт може бути залучений слідчим суддею за клопотанням сторони захисту.
2. Залежно від «обов'язковості» залучення експерта у кримінальне провадження, можна визначити такі ситуації на досудовому розслідуванні: а) коли залучення експерта є винятково ініціативою сторони кримінального провадження (певний вибір сторони кримінального провадження як прояв принципу

диспозитивності); б) коли залучення експерта прямо передбачено законом (обов'язкове залучення експерта відповідно до ч. 2 ст. 242 КПК України).

3. Ситуації під час досудового розслідування, коли виникає необхідність у залученні експерта для проведення додаткової, повторної, комісійної та комплексної експертизи.

Підсумовуючи, зазначимо, що нами наведено лише частину питань, які характеризують ситуаційну обумовленість залучення експертів сторонами кримінального провадження. Типові ситуації та програми розслідування допомагають орієнтуватися в складній обстановці розслідування за дефіциту корисної інформації, дають змогу зменшити витрати сил, засобів і часу, а остаточно сприяють оптимізації процесу розслідування, коли необхідні спеціальні знання.

Перелік джерел посилання

1. Калініна І. В. Ситуаційна обумовленість розслідування господарських злочинів, пов'язаних із підробленням документів. *Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. Т. 26 (65). 2013. № 1. С. 212—217. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/1_2013/34.pdf (дата звернення: 31.03.2024).